

Eit norsk justismord

105106

Vi nordmenn skrik høgt og skinheilagt om manglande rettstilstand i andre land, ikkje minst bak Churchills jarnteppe, men går musestilt i dørene når lovløse skjær innafør egne grenser. Vi er på fleire måtar eit folk av hyklarar, og ikkje minst når det gjeld ting som har med krigen og okkupasjonstida å gjere.

Bøker

SVEIN BLINDHEIM

Denne gongen tenkjer eg spesifikt på eitt av dei styggaste retts- overgrepene i aprildagane 1940, nemleg mot sjefen for hærens flyskule på Kjeller, rittmeister Harald Normann.

Eg veit ikkje om det var til å unngå at vanleg rettskjensle blei grovt krenkt i det totale kaoset og den useielege evnelysa vi opplevde 9. april og i vekene etterpå. Men eitt veit eg, at det er for jævlig at vi, som skrik så høgt om kor gode og lovløydige vi er, ikkje gjer uretten god att, så langt det er mogeleg, når eklatant brot på lov og rett blir konstatert. Slik undergrev demokratiet seg sjølv i Noreg, for å seie det presist med Sigurd Skirbekk.

Høyrede på bordskikkar

Kva gjorde han gale i 1940, rittmeisteren, vilkårlig arrestert, aumjuka og ærekrænk ekstra ved å måtte marsjere i flykapteinsuniform i spissrotgang gjennom gatene i Hamar og Lillehammer saman med kriminelle arrestantar, sett på som spion og landsvikar av tilskodarar i hopetal langs marsjruta?

Han gjorde ikkje gale, tvert imot. Han handla då det «forutsjåande utanriksleinga» og heile rikets krigsmakt var handlingslamma og paralyserert. 8. april, då regjering og storting i det uendelege snakka etter det siste engelske brotet mot Noreg, mens overkommandoen sat i Militære Samfund i Oslo og høyrede på prat om bordskikkar, handla flyskulesjefen, som forstod at krigen mellom Storbritannia/Frankrike og Tyskland kunne bli flytta til Noreg kvar augneblink, og sørgde for at flyskulens 24 uvæpna fly blei evakuerte frå Kjeller flyplass.

Normann såg klart kven som trua sjølvstendet vårt, mens regjering og overkommando berre hadde vore opptatt av den førehandsutpeikte fienden, Sovjetunionen, som dei hadde mobilisert meir enn 7200 soldatar mot lengst nord i landet.

Denne overmobiliseringa mot feil fiende hadde rota til mobiliseringsordninga for dei fem divisjonane i Sør-Noreg og så. Dette temaet har vore tabu i etterkrigs-Noreg. Det har også det «dobbelte bokhalderiet» i mobiliseringssystemet vore.

Satsinga lengst i nord hong saman med at vi for alt i verda måtte kome på «rett side» i oppgjeret mellom Vestmaktene og Tyskland. Altså null-tiltak mot England og Royal Navy i sør, overmobilisering i nord, deriblant også av militæravdelingar frå divisjonane i Sør-Noreg.

Hemmeleg frikjenning

Harald Normann såg rett. Hadde dei 24 fly stått på Kjeller der dei skulle ha stått om han ikkje hadde flytta dei, hadde dei blitt

bomba og skotne sonder og saman. Då hadde det sikkert gått han bra; han kunne knapt ha unngått å bli oberst eller general i etterkrigs-Noreg. Paradoxet er at det gjekk han så ille som mogeleg av di han handla fornuftig. Dette var mystisk, tenkte den handlingslamma øvste militære leinga, der ho flykta frå den eine skansen til den neste dei første dagane utan å leie til noko som helst. Truleg stod Harald Normann i samråd med Quisling, kjende til dei tyske åtaksplanane, tenkte dei.

Det «ansvarlege» Noreg trong syndebukkar å fokusere skulda på. Harald Normann blei eitt av offera.

Dei som hugsar tafattheita, hysteriet, mistenkjeleggjeringa, spionjakta på uskulde landsmenn, det militære rotet, rykteflaumen, bør skjønne. Skulle dei framleis tvile, bør dei lese den amerikanske stjernejournalisten Leland Stowes skildring av hendingane i Noreg og Oslo i aprildagane i staden for spenslige bortforklaringar i dei offisielle skildringane, skrivne av dei medansvarlege for kaoset.

Rått land

Intenst, nådeløst fortel sonen til rittmeisteren om korleis lokalmiljø kunne tyrannisere slike som blei stempla. Vi les om dag-

lege dosar juling, spyttklyser, skjellsord som nazi-djevel, landsvikar osv. Gjerne frå sønene til «godtfolk» som jobba på flyplassar som blei brukte av Luftwaffe mot nordmenn som framleis slost, sønene til proffitorar av ymse kategoriar o.a. For eit rått land! «Tabber» er det karakterisert som i Arbeiderbladet (23.10.87). Det må vere eit makabert understatement i eit land der vi dagleg les om Dreyfus-saka, om Raoul Wallenberg, om Sakharov osv i avisene og i historiebøkene. Kvi for ikkje først ordne opp i vårt eige land?

Eg vågar påstanden at Noreg er eit lukka og autoritært land i «skitne» saker av typen rittmeister Normann. Sit kanskje ikkje ofte tilfeldig sjefar eller politisk utnemnde bossar som småkongar med makt over tilgjenge eller ikkje-tilgjenge til arkivskap som inneheld «brennbart stoff». Som bossar av fleire typar brenn opp arkiva våre — utan at politiet kjem og tek dei.

I det aktuelle tilfellet skulle det sogar til ei teknisk sett ulovleg handling då Oktober forlag fekk tak i og gjorde kjend rapporten frå den militære granskingskommissjonen. I han står dommen over Harald Normann. Her kan vi lese at kommissjonen uttaler sin «anerkjennelse av den dyktighet hvormed rittmeisteren i dagene 8.-11. april organiserte og ledet evakueringen av flygeskolens personell og verdifulle materiell. At det skulle ha vært noe i veien med hans nasjonale innstilling anser kommissjonen for utelukket.»

Denne dommen fall snart etter at krigen slutta. Harald Normann slost resten av livet for å få vite, men dommen var hemmelegstempla, sjølv for Normann! Då han eit kvart hundreår seinare blei trykt av Oktober forlag, var Harald Normann 85 år.

I eit samfunn som seier seg å vere demokratisk og rettsmedvite gir spørsmålet seg sjølv kvifor utsegnna frå undersøkingskommissjonen som var gitt i 1946 ikkje blei kjend for offeret for i 1978 — og då berre på «ulovleg vis»? Fritt etter Franz Kafka i «Prosessén» kan vi seie at «nokon hadde baktalt Harald Normann, for uten at han hadde gjort noko gale, men tvert om, blei han arrestert ein morgon».

Skammar oss

Intenst, nådeløst følgjer vi denne mest utrulege familielagnaden mellom 1940 og 1985 med beiskskap og von, og med den djupaste avsky for politiske styresmakter som overlet saka til eit byråkrati dei ikkje har styring med. Vi skammar oss over korleis dette «Look to Norway»-landet brutalt kunne knekke ein heil familie. Det er til å bli skamraud over korleis såkalla gode nordmenn kunne behandle tyskarbarn, tyskarsøser, barn i NS-familjar — og altså heile familien til ein som hadde gjort meir positivt og rett i ein krisesituasjon då praktisk talt alle var paralysererte; regjering og overkommando medrekna. For å ta opp att: Slik undergrev demokratiet seg sjølv.

Imponerende er fru Normanns ukulege optimisme og hennar totale lojalitet til mannen. Uvilkårleg fell tankane på kona til ein annan «Normann», kanskje også tatt av dage av spionjegerar og eit byråkrati av juristar av den bisarre typen Honoré Daumier teiknar frå rettssalen.

Nidkjære tilhengjarar av rett og sanning i vårt mest «rettsmedvite» av alle land burde ta opp denne — og andre skampletter — frå 1940 og okkupasjonstida. Når dei vel har ordne opp heime, kan dei halde fram med å ordne opp i andre lands og verdsdelar, sende biblar til det ukristelege Sovjet, m.m., ikkje sant, Kåre Kristiansen, Kåre Willoch og alle fridoms-kjemparar?

Jens Petter Normann:
Rittmesterens testament
Gylendal 1987